

KS. WIESŁAW PRZEPADŁO

"Ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru również spełniają funkcję liturgiczną. Niech więc wykonują swój urząd z taką szczerą pobożnością, jak to przystoi wzniosłej postudze i odpowiada słusznym wymaganiom. Należy więc starannie wychowywać te osoby w duchu liturgii i przygotowywać do odpowiedniego wykonywania przypadających każdemu czynności" (KL 29).

Przygotowanie liturgii i przeżywanie jej przez Liturgiczną Służbę Ołtarza i małe grupy modlitewne

Wprowadzenie

Charakterystycznym rysem Soboru Watykańskiego II było zwrócenie uwagi na centralną rolę Liturgii w życiu Kościoła. Stał się on katalizatorem trwającego już od wielu lat wśród katolików ruchu odnowy liturgicznej. Otworzył nowe drogi posługi ludzi świeckich w liturgicznych obrzędach. Na pewno można tu mówić o prawdziwej odnowie. Dokonała się ona na wielu płaszczyznach. Poczynając od tego, co możemy zobaczyć przy ołtarzu, aż do wypracowania pełnego, dziesięcioletniego programu formacyjnego członków służby liturgicznej.

Z tej odnowy zrodził się także Ruch Światło–Życie. Dziś obejmuje wiele kręgów ludzi. U jego początków jednak stoi szukanie dróg pracy z ministrantami, scholą, a i dzisiaj także pozostaje on w pierwszej kolejności miejscem formacji chrześcijańskiej sług ołtarza. Oni to mają być nosicielami i sługami soborowej odnowy Kościoła, szczególnie przez odnowę liturgii. Dlatego też liturgia nie jest tylko jednym z elementów programu formacyjnego Ruchu Światło–Życie, ale jest zasadą koncentracji dla całej pracy formacyjnej, *"jest centralnym zadaniem obsługiwany przez Ruch i równocześnie jest centralnym czynnikiem formującym sam Ruch. Nie tylko dlatego, że wyrósł on ze sprawy ministranckiej... Nigdy nie można inaczej formować w ogóle jakiegokolwiek elity chrześcijańskiej, jak tylko wokół liturgii"*.

Niniejszy referat, mający podjąć problem przygotowania liturgii i przeżywania jej przez Liturgiczną Służbę Ołtarza i małe grupy modlitewne, pragnę oprzeć na przyjętym i realizowanym przez Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej w Polsce dziesięcioletnim programie formacji służby liturgicznej, będącym częścią programu formacyjnego Ruchu Światło–Życie.

Program ten przewiduje bowiem przygotowywanie członków do pełnienia różnych funkcji, które czynią całą akcję liturgiczną bardziej bogatą, piękną i

zrozumiałą dla wszystkich (por. KL 29). Pomagają do tego posługi ministrantów, lektorów, komentatorów, scholi, służby darów, ładu, itd. Szczytowy nacisk położony jest na celebrację Mszy św., która zawsze zajmuje centralne miejsce. Obok wprowadzania możliwie wszystkich zalecanych funkcji, zwraca się uwagę na bogatszy dobór tekstów liturgicznych i śpiewów; tak by lepiej wyrażały tajemnicę przeżywanego dnia. Często jest także wykorzystywanie różnorodnych komentarzy liturgicznych, które przybliżają uczestnikom sprawowane misteria. W przygotowaniu liturgii zwraca się dużą uwagę na całą zewnętrzną oprawę, na zespół znaków, by stały się bardziej czytelne i pozwalały uczestnikom zrozumieć ukryte pod nimi treści. Przykładowo można wymienić dbałość o piękno gestów, szat, wykorzystanie sprzętów liturgicznych (świece, krzyż, kadzielnica, ewangeliarz), troskę o wystrój kaplicy, dekorację ołtarza, itd.

I. Przygotowanie liturgii

Ruch Światło–Życie będąc wyraźnie zorientowanym na liturgię pragnie służyć jej odnowie, dążąc do wiernego zrealizowania tej postaci liturgii, jaką dał nam II Sobór Watykański. Dlatego też kładzie się duży nacisk na to, aby ze zgromadzeń eucharystycznych uczestnicy oaz wynieśli przeżycie wzorowo ukształtowanej liturgii w duchu jej soborowej odnowy. Nic więc dziwnego, że na oazach dokłada się wszelkich starań, aby to zgromadzenie eucharystyczne było należycie przygotowane i przeprowadzone.

Właściwemu przygotowaniu i ukształtowaniu liturgii eucharystycznej służy **szkoła liturgiczna**. W ramach jej, w oazach młodzieżowych I stopnia przewidziana jest formacja w zakresie funkcji lektora i psalterzysty (dla chłopców) i komentatora (dla dziewcząt). W oazach II stopnia szkoła liturgiczna przewiduje formację liturgiczną, przygotowującą do aktywnego współkształtowania zgromadzenia eucharystycznego (szkoła dialogu liturgicznego). Natomiast oazy III stopnia przygotowują jej uczestników do pełnienia funkcji animatorów zgromadzenia liturgicznego.

1. Kształtowanie wzorowej liturgii

"Przez liturgię "wzorowo ukształtowaną" rozumiemy tutaj Mszę św. w pełni odnowioną według posoborowych ksiąg liturgicznych jako "zgromadzenie żywego Kościoła", z wykorzystaniem wszystkich funkcji liturgicznych i możliwości czynnego uczestnictwa, jakie stwarza odnowa".

Odpowiedzialność za właściwe przygotowanie i ukształtowanie codziennej liturgii eucharystycznej od strony treści, formy i funkcji wykonywanych w zgromadzeniu przejmuje na siebie zespół animatorów. Oni to pełnią funkcję animatorów zgromadzenia liturgicznego, do której zostali przygotowani w ramach Oazy Nowego Życia III stopnia. Wszyscy zatem animatorzy uważają się za animatorów zgromadzenia liturgicznego, starając się swoją postawą i zaangażowaniem wnieść do niego właściwego ducha i ożywienie.

Na zasadzie pomocniczości mogą oni jednak pewne zadania i funkcje przekazać odpowiednio przygotowanym uczestnikom oazy. Przygotowaniu uczestników do wykonywania funkcji liturgicznych służy szkoła liturgiczna. Funkcje te omówimy w następnym punkcie niniejszego referatu.

Za całość przygotowania do liturgii odpowiada diakonia liturgiczna, jeżeli nie ma osobnego człowieka do tej funkcji, animator grupy, która ma dyżur liturgiczny. Zgodnie z podaną powyżej zasadą nie należy jednak dyżuru liturgicznego pojmować w ten sposób, że dana grupa obsadza wszystkie funkcje w zgromadzeniu. Należy wybrać do tych funkcji ludzi najlepiej przygotowanych w oazie, bo ważniejsze jest wzorowe i piękne wykonanie liturgii, niż wzgląd na dane możliwości do ćwiczeń czy aktywizacji grup.

Ze zgromadzeń eucharystycznych uczestnicy mają wynieść przeżycie wzorowo ukształtowanej liturgii, jako model do kształtowania liturgii w swoich parafiach. Stąd też w pełni ukształtowane zgromadzenie eucharystyczne musi codziennie obejmować następujące elementy:

1. **Komentarz;**
2. **Części zmienne** śpiewane przez scholę i **części stałe** śpiewane przez całe zgromadzenie;
3. **Homilię;**
4. **Modlitwę wiernych**, czyli modlitwę powszechną;
5. Wspólne **dziękczynienie** po Komunii św.;
6. **"Słowo życia"**.

Komentarz wprowadzający, homilia i końcowe "Słowo życia" zapewniają organiczną zwartość całej celebracji uwydatniając jedną myśl przewodnią liturgii dnia. Ta codzienna homilia wraz z praktyką "Słowa życia" formułowanego na końcu homilii, przypominanego przed rozestaniem oraz przez odpowiednią wywieszkę powinna stać się środkiem do stałego wiązania liturgii zgromadzenia eucharystycznego z całokształtem życia w oazie.

Zgromadzenie eucharystyczne, do którego należy jak najbardziej wciągnąć miejscową ludność, powinno o ile możliwości mieć charakter uroczysty, a więc z najszerszym zastosowaniem śpiewu. Śpiewy te powinni wykonywać na przemian kantor, schola i cały lud.

Należy ukształtować w pełni trzy procesje przewidziane przez Ordo Missae:

- **procesję wejścia** kapłana i ministrantów z krzyżem, świecami i księgą Pisma św.;
- **procesję z darami** niesionymi przez delegację zgromadzenia a odbieranymi przed ołtarzem przez celebransa przy pomocy ministrantów;
- **procesję komunijną**, w której, bez wywierania niewłaściwego nacisku, powinni brać udział wszyscy członkowie Oazy. *"Na "oazie" szczególnie podobał mi się czas, w którym przystępowaliśmy do Komunii św. Przystępowanie to nie było takie jak przed oazą, ponieważ przystępowanie do Komunii św. było z procesją i ze śpiewem"* (Dukla 74, chł. 1.16). Regułą musi tu być uczta komunijna z chleba konsekrowanego w danej Mszy św. Przynajmniej na zakończenie rekolekcji Komunia św. pod dwoma postaciami. *"A potem ta wspólna "oaziana"*

Msza św. To nie to samo co tam w parafii. Tutaj prawie każdy przyjmuje Chrystusa, sami wkładamy chleb do kielicha, sami przynosimy dary, wszyscy śpiewamy nasze piosenki religijne" (Krasieczyn 73, dz. 1. 16).

Momentem podkreślającym jedność i wspólnotę uczestników oazy powinien być ryt pokoju, kiedy to wszyscy, po kilku słowach odpowiedniego komentarza podają sobie ręce. *"Podobało mi się to, że na Mszy św. znak pokoju był przekazywany przez podanie ręki"* (Desznica 80, dz. 1. 15).

Wszystko to razem stwarza wielkie i głębokie przeżycie zgromadzenia eucharystycznego, o czym świadczą liczne wypowiedzi w ankietach. *"Przeżyłam bardzo głęboko moje codzienne spotkanie z Jezusem Chrystusem, poznałam głębiej Ofiarę Chrystusa oraz znaczenie Mszy św. dla pogłębienia wiary"* (Desznica 78, dz. 1. 17).

Taki sposób przeżywania liturgii należy przypisać chyba nie tylko samym odnowionym obrzędom i tekstom, starannie przygotowanym i wykonanym, ale przede wszystkim szerszemu przygotowaniu do uczestnictwa w liturgii, przez rozbudzanie osobowych postaw w praktykach Namiotu Spotkania, modlitwy różańcowej, rewizji życia, itp.

2. Przygotowanie zespołu służby liturgicznej

"W odprawianiu liturgii każdy spełniający swą funkcję czy to duchowny, czy świecki, powinien czynić tylko to i wszystko to, co należy do niego z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych" (KL 28). Co więc do kogo należy? Idźmy po kolei. Omówimy najpierw męską, a następnie żeńską służbę liturgiczną.

a) Funkcje chłopców w zgromadzeniu liturgicznym

1. Kandydat na ministranta

Formacja kandydata na ministranta to początek dziesięcioletniej drogi. Jest to praca wstępna, wprowadzająca. Jej zadaniem jest przygotować chłopców do wykonywania najważniejszych czynności ministranckich i ukazać właściwy obraz ministranta – jaki on powinien być i jakie wymagania mu się stawia. Główna część ćwiczeń poświęcona jest umiejętności przyklękania, kłaniania się, składania komży, ubierania księdza, modlitwy przed i po Mszy św. i innym podobnym zagadnieniom.

2. Choralista

Celem tego roku formacji jest przeżycie przez chłopców osobistego spotkania z Bogiem, który mówi do nas w liturgii. Postawa słuchania Słowa Bożego domaga się aktywnej odpowiedzi. Choralista uczy się odpowiadać na Słowo Boże: a) wiarą, b) świadectwem życia, c) swoim słowem – śpiewy, recytacje, odpowiedzi, w czasie sprawowanej liturgii. Formacja choralisty to kontynuacja znanej przez wieki służby zespołów dziecięcych tzw. schola

cantorum. Program formacyjny daje dokładną znajomość śpiewu w czasie Mszy św.

Trzy następne lata wprowadzają ministranta w posługi, które można by nazwać "specjalistycznymi", spełnianymi tylko w czasie uroczystych celebracji.

3. Ministrant światła

Funkcje liturgiczne wykonywane w tym roku to: noszenie światła przy nabożeństwach i procesjach eucharystycznych; ministrant światła we Mszy świętej. W realizacji programu ministranta światła należy ponadto mieć na uwadze cztery linie formacyjne: a) formacja do życia modlitwy, b) formacja do życia liturgicznego, c) formacja do życia wspólnotowego, d) formacja do życia apostołskiego.

4. Ministrant księgi

Funkcjami liturgicznymi, jakie ministranci wykonują w tym roku są: ministrant księgi – poznaje swoje zadania wobec wszystkich ksiąg liturgicznych oraz ministrant krzyża. Program formacyjny ujmuje ponadto wszystkie wysiłki wychowawcze, jako realizację potrójnej misji (kapłańskiej, prorockiej i królewskiej), którą otrzymaliśmy na chrzcie św.

5. Ministrant ołtarza

Ministrant ołtarza poznaje dokładniej swoją posługę wobec kielicha i pateny, chleba, wina i wody oraz funkcję ministranta kadzidła i ministranta wody. Praca w ciągu roku według programu ministranta ołtarza ma jeszcze swój specyficzny kontekst, mianowicie kulturę chrześcijańską, a w pierwszym rzędzie obrzędowość religijną.

W ten sposób w ciągu pięciu lat ministrant zapoznaje się z wszystkimi podstawowymi funkcjami, które przeznaczone są dla dzieci ze szkoły podstawowej. To wprowadzenie w posługę trwa tak długo, ponieważ nie chodzi tylko o techniczną stronę wykonywanej czynności, którą można opanować w ciągu kilku spotkań, lecz także o jej rozumienie i duchowe przeżywanie.

Następne lata formacji przygotowują chłopców do funkcji lektora, ceremoniarza i animatora zgromadzenia liturgicznego.

6. Lektor

Ministrant Słowa Bożego (lektor) przekazuje autentyczne Słowo Boże i to jest jego istotna funkcja liturgiczna. *"Jezus Chrystus jest obecny w swoim słowie, albowiem gdy w kościele czyta się Pismo św., wówczas On sam mówi"*. Wobec tego Chrystus Pan staje się obecnym w zgromadzeniu liturgicznym przez słowo lektora, tak jak staje się obecnym przy konsekracji wypowiedzianej przez celebransa.

Ponieważ przez usta lektora rozbrzmiewa Słowo Boga samego, stąd też wykonywanie tej funkcji od strony lektora wymaga starannego przygotowania. Każda zatem godzina liturgiczna powinna w zasadzie uwzględniać elementy z

wszystkich czterech kierunków formacyjnych, a więc elementy formacji ascetycznej, biblijnej, liturgicznej i dykcyjnej.

7. Ceremoniarz

Ceremoniarz ma nabyć umiejętność poprawnego wykonywania ceremonii liturgicznych, a przede wszystkim poprawnego myślenia liturgicznego, tak aby zrozumiał stał się sens poszczególnych symboli i obrzędów. "Katechizm służby liturgicznej" pragnie wprowadzić do świadomości uczestników poprawny i rozumnie uzasadniony model wykonywania tej służby w zgromadzeniu eucharystycznym.

8. Animator zgromadzenia liturgicznego

Służba animatora, wspólna chłopcom i dziewczętom, jest najwyższą formą służby liturgicznej wymagającej odpowiedniej dojrzałości i starannego przygotowania. Jej istota wyraża się w trosce o to, aby zgromadzenie liturgiczne zachowało i pogłębiało charakter zgromadzenia żywego Kościoła. Ma zatem przeciwdziałać wszelkim przejawom bezmyślności i skostnienia w zgromadzeniu liturgicznym. Zadanie animatora polega na podejmowaniu stałego wysiłku do skoncentrowania liturgii wokół jednej jasnej myśli przewodniej, wynikającej z tekstów liturgicznych i biblijnych. Tę myśl przewodnią wyrażało się potem w tych elementach liturgii, które w myśl założeń odnowy liturgii i jasno sformułowanych przepisów liturgicznych powinny pozostawać żywe i być zmieniane według wymagań sytuacji i uznania przewodniczącego zgromadzenia. Elementy te to: dobór śpiewów, czasem i częściowo czytań, komentarze, formy aktu pokutnego, częściowe wezwania modlitwy wiernych.

b) Funkcje dziewcząt w zgromadzeniu liturgicznym

1. Funkcja scholi śpiewaczej

Jest to służba najczęściej wykonywana i to zbiorowo przez żeńskie grupy liturgiczne, zarówno dziecięce jak i młodzieżowe. Jest to służba nie "wobec zgromadzenia" ale "w zgromadzeniu": głównym celem jest pobudzenie całego zgromadzenia do śpiewu, uczenie śpiewu, przewodzenie śpiewom całości, śpiew naprzemienny ze zgromadzeniem w celu zapobiegania bezmyślności, nadania mu charakteru dialogu czyli rytmu: słuchania i odpowiedzi, wyjątkowo śpiew w imieniu zgromadzenia, dla zgromadzenia.

2. Służba darów

Należy ona do liturgii przygotowania darów czyli do tzw. liturgii miłości i przybiera formę potrójną: 1) przynoszenie do ołtarza symbolicznych darów chleba i wina; 2) zbieranie i przynoszenie do ołtarza kolekt pieniężnych; 3) zbieranie i przynoszenie do ołtarza darów w naturze na potrzeby biednych.

3. Służba ładu i porządku w zgromadzeniu

Funkcja ta obejmuje wskazywanie miejsc i pilnowanie porządku przy procesjach; szerzej ujmując: wszystko co dotyczy ładu, porządku, spokoju i ciszy w zgromadzeniu. Istotą tej funkcji sprawowanej w zgromadzeniu jest pomaganie do skupienia i modlitwy przez usuwanie przeszkód i zakłóceń i stwarzanie pozytywnych warunków ułatwiających skupienie i spotkanie z Chrystusem mające się dokonać w ramach liturgii.

4. Komentator liturgiczny – służba dialogu i spotkania

Zadaniem komentatora jest pomaganie wypracowania w uczestnikach liturgii dyspozycji do osobowego, wewnętrznego spotkania w liturgii z Chrystusem przychodzącym w słowie, sakramencie i we wspólnocie Kościoła. Dyspozycje te wytwarza umiejętnie przeprowadzony komentarz przez wyjaśnianie uprzedzające sensu słów i znaków, przez skierowanie uwagi i czujności na mające nastąpić wydarzenia w ramach liturgii, przez wezwanie do aktualizowania postaw wewnętrznych, jakich domaga się aktualnie zamierzona lub realizowana forma spotkania z Chrystusem.

5. Animator – sługa żywego zgromadzenia

Posługa ta została już omówiona przy prezentacji funkcji chłopców w zgromadzeniu liturgicznym.

Przedstawione powyżej funkcje w zgromadzeniu liturgicznym mają jedną cechę wspólną, mianowicie posiadają wszystkie charakter służb wykonywanych w zgromadzeniu w tym celu, aby pomóc mu pełniej odnaleźć i zrealizować powołanie Kościoła – Oblubienicy, która modlitwą i gestem, wiarą i miłością odpowiada na głos i wezwanie Chrystusa – Oblubieńca.

II. Przeżywanie liturgii

"Wychowywanie do liturgii i wychowywanie przez liturgię" – to dwa główne aspekty formacji zespołów służby liturgicznej. W centrum życia i zainteresowania stoi liturgia. Ona jest pierwszą wychowawczynią. Wszelkie wysiłki opiekunów zmierzają do tego, aby ministranci świadomie poddali się Chrystusowi żyjącemu i działającemu w liturgii.

Włączenie się ministrantów w liturgię ma specyficzny charakter. Można by go nazwać charyzmatem służby liturgicznej. Jest to wielki dar bliskości i posługi. Ministranci stają obok ołtarza i obok kapłana, obok ofiary i ofiarnika i mają wyraźny zewnętrzny udział w sprawowanych obrzędach. Jest to dla nich szansa i zobowiązanie, by także duchowo przeżyli całe bogactwo bosko-ludzkich tajemnic, które dokonują się pod osłoną znaków. Mogą oni, dzięki świadomemu uczestnictwu i duchowej łączności z Najwyższym Kapłanem, wzbogacić swoje życie wielkimi darami łaski. Ich charyzmat bliskości i posługi daje im nieporównywalną możliwość osiągnięcia duchowej łączności z Chrystusem.

Rozciąga się ona na całe ich życie. Dzięki niej mogą wypełnić potrójną misję chrzcielną i sprawować każdego dnia i w każdym miejscu "liturgię życia" uwielbiając Boga dobrym postępowaniem i stając się narzędziem przemiany świata przez łaskę Chrystusa.

1. Oddziaływanie posług liturgicznych

W soborowej Konstytucji o Liturgii oraz w posoborowych dokumentach odnowy liturgicznej znajduje się wiele wzmianek, mówiących o funkcjach spełnianych w liturgii przez ludzi świeckich. Dokumenty mówią o celu i charakterze tej posługi, określają warunki, jakie należy postawić tym, którym funkcje liturgiczne zostają powierzone oraz podkreślają konieczność odpowiedniego przygotowania do podjęcia tego zaszczytnego zadania.

Szczególne znaczenie w określeniu zadań powierzonych służbie liturgicznej mają 28 i 29 art. Konstytucji o Liturgii:

"w odprawianiu liturgii każdy spełniający swą funkcję, czy to duchowny, czy świecki, powinien czynić tylko to i wszystko to, co należy do niego z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych. Ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru również spełniają prawdziwą funkcję liturgiczną. Niech więc wykonują swój urząd z tak szczerą pobożnością i dokładnością, jak to przystoi wzniosłej postudze i odpowiada słusznym wymaganiom Ludu Bożego. Należy więc starannie wychować te osoby w duchu liturgii oraz przygotować do odpowiedniego i zgodnego z przepisami wykonywania przypadających każdemu czynności".

W tych słowach odczytywanych w kontekście całej Konstytucji o Liturgii i innych dokumentów Kościoła znajdujemy wyraźne pouczenie dotyczące "posługi liturgicznej". Spośród nich trzy wydają się być podstawowe: a) znaczenie konkretnych posług w sprawowaniu liturgii; b) cechy charakterystyczne funkcji liturgicznych; c) postawa człowieka, który wykonuje posługę.

a) Znaczenie funkcji liturgicznych

"Czynności liturgiczne należą do całego Ciała Kościoła, uwidoczniają je i na nie oddziałują. Poszczególnych natomiast jego członków dosięgają w różny sposób, zależnie od stopnia święceń, urzędów i czynnego udziału." (KL 26)

W tych słowach Konstytucji o Liturgii możemy odnaleźć podwójne znaczenie czynności liturgicznych. Ich zadaniem jest najpierw "uwidaczniać Kościół i na niego oddziaływać". Chodzi więc o spojrzenie na wszystkie posługi równocześnie, aby w różnorodności zobaczyć Kościół. Z drugiej strony ważny jest wzgląd praktyczny, związany z samym przebiegiem liturgii. Każdy wykonuje zadania, które mu zostały wyznaczone.

Czynności liturgiczne uwidaczniają Kościół taki, jaki on jest w swojej strukturze, czyli hierarchiczny. Różne zadania zostają tu rozdzielone pomiędzy uczestników Zgromadzenia "zależnie od stopnia święceń, urzędów i czynnego uczestnictwa", a o podziale decyduje przede wszystkim troska o to, aby wspólnota zgromadzona przy ołtarzu, była także w widzialny sposób wspólnotą "kościelną", ukazującą Kościół w jego różnaitości posług i zadań.

Zgromadzenie liturgiczne jest urzeczywistnieniem Kościoła i jego objawieniem. Jest w nim obecny niewidzialny Bóg, pod osłoną znaków dokonuje się zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa, w zebranej wspólnocie i w poszczególnych wiernych mieszka Duch Święty. Jest także obecna widzialna strona Kościoła i trzeba, aby była obecna w całym bogactwie duchowym i zewnętrznym. Boża pełnia przywołuje ludzką pełnię. Znak objawiający Boże bogactwo powinien być "pełny".

Pierwsze spojrzenie na czynności posługujących przy ołtarzu ma więc charakter eklezjologiczny. Stojący obok kapłana służy ołtarza, zanim wykonają jakąkolwiek czynność, objawiają Kościół, ukazują jego naturę i bogactwo duchowe wszystkim zgromadzonym. Są więc potrzebni przy ołtarzu w swoich różnorodnych funkcjach i stopniach najpierw w celu "teologicznym", jako dopełnienie znaku zgromadzenia liturgicznego, a później ze względów "praktycznych", aby wykonać potrzebne czynności.

Zewnętrzna oprawa liturgii poczynając od wyglądu kościoła i ołtarza, od szat i naczyń liturgicznych, poprzez gesty i postawy zgromadzonych wiernych, a kończąc na różnorodności posług, ma duże znaczenie w przeżywaniu samej tajemnicy ukrytej pod osłoną znaków, a szczególnie w odkryciu wspólnotowego i wspólnotwórczego charakteru liturgii. Należy więc bardzo dbać o to, aby ten aspekt celebracji liturgicznej nie został zepchnięty na dalszy plan.

Sobór stwierdzając, że *"każdy obchód liturgiczny, jako dzieło Chrystusa-Kapłana i Jego Ciała, czyli Kościoła, jest czynnością w najwyższym stopniu świętą, a żadna inna czynność Kościoła nie dorównuje jej skuteczności z tego samego tytułu i w tym samym stopniu"*. (KL 7) oraz że *"liturgia jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła i jednocześnie źródłem, z którego wypływa cała jego moc"* (KL 10), daje tym samym do zrozumienia, że liturgii należy dać pierwszeństwo przed innymi dziełami Kościoła. Odnosi się to także do służby liturgicznej.

Nie powinno więc w żadnej parafii braknąć sług ołtarza różnego wieku i stanu, którzy z radością podjęliby rozmaite funkcje liturgiczne. W uroczystej celebracji jest ich wiele. Konstytucja o Liturgii wymaga, aby każdy czynił *"tylko to i wszystko to, co do niego należy"* (KL 28), a Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego dodaje: *"jeśli jest kilka osób, które mogą spełniać tę samą funkcję, wówczas nic nie stoi na przeszkodzie, by podzieliły one między siebie różne części tej funkcji"* (71).

Duża liczba ministrantów nie jest więc obca duchowi liturgii, przeciwnie, tylko w dużej liczbie, właściwie uporządkowanej, można ukazać różnorodność posług, a przez to pełniej ukazać, że zgromadzenie liturgiczne jest podstawowym znakiem Kościoła.

b) Cechy posługi liturgicznej

Wszystkie czynności spełniane w czasie liturgii stanowią szczególny akt czci Boga. Liturgia jest bowiem *"wykonywaniem kapłańskiego urzędu Jezusa Chrystusa; w niej przez znaki widzialne wyraża się i w sposób właściwy poszczególnym znakom urzeczywistnia uświęcenie człowieka, a Mistyczne Ciało*

Jezusa Chrystusa to jest Głowa ze swymi członkami, wykonuje całkowity kult publiczny" (KL 7).

Konstytucja o Liturgii poświęca wiele uwagi czynnościom wykonywanym przez sługi ołtarza. Nie tylko podaje ogólne określenie liturgii, lecz można w niej znaleźć wiele konkretnych wskazówek dotyczących posług liturgicznych. Szczególnie podkreślone są następujące cechy: 1) wielkość i godność posługi; 2) jej publiczny charakter; 3) sposób jej wykonywania; 4) związek z życiem codziennym.

1) Czynności liturgiczne są czynnościami świętymi

"Każdy obchód liturgiczny, jako dzieło Chrystusa–Kaptana i Jego Ciała, czyli Kościoła, jest czynnością w najwyższym stopniu świętą" (KL 7). Świętość ta dotyka wszystkich czynności spełnianych w liturgii. Oznacza ona szczególne zetknięcie się człowieka i wszystkiego, co człowiek składa w ofierze, z Bogiem. Niewidzialny Bóg uświęca człowieka, a w pewien sposób także miejsce i przedmioty. Jak kiedyś napominał Mojżesza: *"Zdejm sandały z nóg, bo miejsce, na którym stoisz jest ziemią świętą" (Wj 3,5)*, tak i dziś wymaga, aby każdy gest i czyn człowieka był uszanowaniem świętości. W liturgii obecność Boga jest wyjątkowa, można powiedzieć, że Bóg jest obecny w inny sposób niż na górze Horeb. Syn Boży jest obecny pod postacią chleba i w swoim Słowie. Zamieszkuje w człowieku. Ta wyjątkowa obecność i działanie Chrystusa rozciąga się na wszystkich zgromadzonych i dotyka szczególnie tych, którzy pełnią posługę.

Świętość czynności domaga się świętości osobistej człowieka. Posługa człowieka będącego w stanie grzechu ciężkiego, jest zawsze jakąś formą fałszu. Dojrzała posługa jest niemożliwa bez pełnego zjednoczenia z Chrystusem. Taki stan powinien być zwyczajnym sposobem życia wszystkich sług Chrystusa.

2. Są aktami publicznej czci Boga samego

"Czynności liturgiczne nie są czynnościami prywatnymi, lecz kultem Kościoła, będącego "sakramentem jedności", a Kościół to lud święty, zjednoczony i zorganizowany pod zwierzchnictwem biskupów" (KL 26).

Kościół określa jak powinny przebiegać obrzędy liturgiczne. Należy więc podporządkować się jego zarządzeniom. Przepisy określają wyraźnie, jakie zagadnienia są pozostawione dowolności przewodniczącego zgromadzenia lub uwarunkowaniom wynikającym z miejscowych zwyczajów. W pozostałych wypadkach obowiązuje wierność wobec zarządzeń odpowiedniej władzy Kościoła.

Dokumenty Kościoła mówią także o posługach liturgicznych: Konstytucja o Liturgii (ministrant, lektor, komentator, członek chóru), Ministeria quaedam (lektor, akolita), Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego (służba w prezbiterium: lektor, akolita, psalmista, ministranci do noszenia mszału, krzyża, świec, chleba, wina, wody i kadzielnicy, kierujący przebiegiem liturgii – ceremoniarz; oraz służba poza prezbiterium: komentator, pilnujący porządku – służba ładu, zbierający dary – służba darów).

Szczegółowe zadania oraz sposób wykonywania tych posług zostały określone przez Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej na podstawie różnych dokumentów odnowy liturgicznej, tradycji Kościoła i doświadczeń pracy ze służbą liturgiczną.

Posługi te nie są więc prywatnymi czynnościami ministrantów, lecz służbą w świętym zgromadzeniu. Mają być wykonywane w duchu liturgii w sposób określony przepisami odpowiedniej władzy Kościoła.

3. Winny być wykonywane z wiarą, pięknie i dokładnie

"Liturgia jest pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego" (KL 14). Dla ministrantów służba Chrystusowi przy ołtarzu jest wzorem służby w codziennym życiu. Skoro posługa "wyróżnia" ministranta spośród innych wiernych w kościele, to postawa służby powinna go także "wyróżniać" w jego środowisku. Bliskość Chrystusa i Jego przykład przemieniają sługi ołtarza w ludzi usługujących braciom.

Bez takiego nastawienia do swoich bliźnich niemożliwa jest dobra posługa liturgiczna. Słowa św. Jana o miłości odnoszą się tak samo do służby: *"kto nie miłuje brata swego, którego widzi, nie może miłować Boga, którego nie widzi" (1J 4,20).* Ministrant pełniąc posługę przy ołtarzu jest w szkole służby. Jego nauczycielem jest sam Chrystus–Sługa. Wchodząc do kościoła mówi: *"idę służyć"*. Obecność przy ołtarzu pomaga mu zabrać ze sobą cząstkę Chrystusowej postawy.

2. Sposób uczestnictwa w liturgii

"Duszpasterze powinni czuwać, aby czynności liturgiczne odprawiano nie tylko ważnie i godziwie, lecz także aby wierni uczestniczyli w nich świadomie, czynnie i owocnie" (KL 11).

Posługa przy ołtarzu nie tylko nie zwalnia ministranta od uczestnictwa w liturgii, ale wymaga od niego jeszcze pełniejszego włączenia się w święte obrzędy. Jest on uczestnikiem Zgromadzenia Liturgicznego, któremu została w tym Zgromadzeniu powierzona jakaś funkcja. Jego uczestnictwo ma być *"świadome, czynne i owocne"*.

a) Uczestnictwo świadome

Świadomość dojrzałego chrześcijanina obejmuje wiele płaszczyzn. Przede wszystkim uświadamia on sobie, kim jest oraz co się dzieje w jego obecności. Chrześcijanin staje przy ołtarzu jako dziecko Boga, pamięta, że Bóg jest jego Ojcem. Jest to więc rodzinne spotkanie z Ojcem i braćmi. W czasie sprawowania liturgii staje on również przy Chrystusie Kapłanie, uczestnicząc w Jego kapłaństwie na stopniu kapłaństwa wspólnego i składa ofiarę.

Świadome uczestnictwo wymaga głębokiej wiary. Ona tylko może doprowadzić człowieka poza zasłonę znaków tam, gdzie jest obecny Chrystus i gdzie dokonuje On swego zbawczego dzieła. Chrześcijanin pouczony przez wiarę jest świadom tego, co się dzieje "na jego oczach", choć nie wszystko jest w stanie

zrozumieć. Bez tej świadomości cała akcja liturgiczna nie ma dla niego żadnego sensu.

Kształtowanie w sobie takiej świadomości wymaga stałej formacji. Ministranci podejmują ją nie tylko w ramach katechezy, choć ona pełni tutaj podstawową rolę. W swoich małych grupach formacyjnych wzrastają oni w wierze przez systematyczną pracę pod kierunkiem moderatora i animatorów. Przygotowany dla nich program formacyjny obejmuje wiele aspektów wprowadzania w posługę przy ołtarzu, w rozumienie liturgii, w modlitwę, w pracę nad sobą i inne zagadnienia chrześcijańskiego wychowania.

b) Uczestnictwo czynne

"Celem wzmożenia czynnego uczestnictwa należy pobudzać wiernych do wykonywania aklamacji, odpowiedzi, psalmów, antyfon, pieśni, jak również czynności, czy gestów oraz przybierania właściwej postawy ciała. W odpowiednim czasie należy zachować także pełne czci milczenie" (KL 30). Ministranci mają jeszcze dodatkowe czynności do wykonania. Niestety, czynności te bardzo często zajmują ich do tego stopnia, że całkiem na drugi plan schodzi to wszystko, o czym mówi Konstytucja o Liturgii. Tymczasem śpiewanie pieśni, antyfon, odpowiedzi, psalmów należy w pierwszej mierze do ich czynnego uczestnictwa.

Wypełniana przez ministrantów funkcja ma pogłębić ich czynne uczestnictwo i dać szansę pełniejszego duchowego włączenia się w dzieło Jezusa Chrystusa. Bliskość zewnętrzna i specjalna posługa domaga się bliskości serca i pełniejszej gotowości do służby braciom.

c) Uczestnictwo owocne

Owocne uczestnictwa w świętej liturgii zależą w dużej mierze od otwarcia się człowieka na łaskę. Bóg bowiem pragnie człowiekowi udzielać swych darów. Ważne jest więc skupienie, gotowość na przyjęcie woli Bożej, gotowość wypełnienia poznanych zadań. Przede wszystkim zaś potrzebna jest głęboka wiara i miłość do Chrystusa, Najwyższego Kapłana, który jako Jedyne Pośrednik między Bogiem i ludźmi, składa swoją ofiarę za zbawienie świata.